

VINCZE GABRIELLA

Készülőben egy új európai rendelet: az egységes európai adásvétel kezdetei

Újítások a jogalkotásban és a jogforrás formájának összefüggései

Az Európai Unió egységes szabad belső piac kialakítására irányuló célkitűzésének egyik legújabb lépése az Európai Bizottság által 2011 októberében nyilvánosságra hozott, az európai közös adásvételi jog megalkotására irányuló rendelettervezete¹ (*Common European Sales Law*, továbbiakban: CESL).

Az elmúlt években főként az irányelvekkel, illetve kétoldalú, vagy multilaterális egyezményekkel való harmonizációra került sor számos jogterületen. Céljuk a tagállamokban felmerült magánjogi kérdések rendezése, illetve azok egységesítése volt, ezek a nemzetközi konvenciók formálták zárt jelleggel az európai egységes magánjogot: csak az Unió tagállamai válhattak tagjaikká. Ilyen kiemelt fontosságú egyezmények voltak az 1969. évi Brüsszeli Egyezmény a joghatóságról, valamint a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott bírói ítéletek végrehajtásáról, és az 1980. évi Római Egyezmény a szerződésekre irányadó jog meghatározásáról. A nemzetközi szerződések útján való jogalkotás azonban számos nehézséggel járt, és természeténél fogva nem kedvezett az egységes jog létrehozásának. Többek között az egyes szerződő tagállamok jogrendszereibe való nehézkes átvezetés (ratifikáció, kihirdetés, stb.), a szerződések bizonyos rendelkezéseivel szemben a fenntartás lehetőségének biztosítása, az újabb csatlakozó államok részvételének külön nemzetközi szerződéssel való biztosítása, voltak a főbb problémák, amelyek nem tették lehetővé egy olyan jogrendszer kialakulását, amely minden tagállamban ugyanúgy alkalmazandó és azonosan értelmezendő. Az 1999. május 1-jén hatályba lépett Amszterdami Szerződés után került nyilvánosságra az Unió terve a jövőre vonatkozóan, miszerint el kíván térni a nemzetközi egyezmények útján történő jogegységesítéstől a továbbiakban, és helyette a direkt jogegységesítés eszközeit akarja igénybe venni a magánjog területén is.²

Hasonló a helyzet az irányelvekkel. Brüsszelben először a tágabb értelemben vett magánjog 'perifériáin' (társasági jog, szerződési jog, iparjogvédelem) alkottak irányelveket,

¹ Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS RENDELETE a közös európai adásvételi jogról. COM(2011)635 végleges (2011/0284 COD)

² VÉKÁS Lajos: *Európai Közösségi fogyasztóvédelmi magánjog*. In: Vékás Lajos (szerk.): *Európai Közösségi Jogi Elemek a Magyar Magán- és Kereskedelmi Jogban*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 27-28.

majd folytatták ezt a munkát a magánjog centrális intézményei körében, bár szektor-specifikus és fragmentális jelleggel. A szerződési jog központi területének szabályozását a fogyasztóvédelmi jog minimális harmonizációját előíró, a tagállamok jogába kisebb mértékkel beavatkozó irányelvekkel (pl. az 1999/44/EK irányelv a fogyasztói adásvétel kérdéseiről és a kapcsolódó jótállásról) kezdte meg az Unió. Ezzel az egy irányelvvel kapcsolatban is felmerültek átültetési problémák, csupán a magyar viszonylatot nézve is: a magyar jogalkotó nem tett eleget a nemzetközi magánjogi kérdésekkel foglalkozó klauzuláknak.³

Azonban a Bizottság 2005-ös állásfoglalásában kijelentette, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően a rendeleti formát részesíti előnyben a jövőben a közösségi jogalkotás során.⁴

A jogi eszköz megválasztott formájának tehát nagy jelentősége van. Szemben az irányelvvel a rendelet a jogegységesítés általános hatállyal bíró eszköze, mely teljes egészében kötelező, és közvetlenül alkalmazható valamennyi tagállamban, azaz felülírja az ellentétes tartalmú nemzeti szabályokat. Ezen kívül a rendeleti forma a legalkalmasabb eszköz a minden tagállamban azonos, közvetlenül hatályosuló és alkalmazandó kollíziós szabályok érvényesítésére, szemben a sokszínű tagállami normákkal.⁵

Az egyezményekhez való lassú és nehézkes csatlakozási eljárással szemben a rendeleti forma könnyebben elősegíti az egységes szabályozási rendszer kialakulását, mert nem függ a tagállamok döntésétől annak érvényesülése, nem hordja magában a tagállamok általi eltérő, vagy hiányos értelmezéseinek kockázatát, nagyobb eséllyel eredményez belátható időn belüli belső piaci előnyöket.

Ez a törekvés már realizálódott a nemzetközi kötelmi jog területén a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló Római Egyezmény (1980),⁶ és a joghatóságról és a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott ítéletek végrehajtásáról szóló Brüsszeli Egyezmény⁷ (1969) rendeletté alakításával és modernizációjával.

A közös európai adásvételi jogról szóló rendelettervezet (továbbiakban CESL), a CESL tehát illeszkedik egy olyan jogfejlődési ívbe, amely a jövőben egy egységes európai unió magánjog felé mutathat.

A CESL közvetlen előzményei

Az Európai Unió 2001-ben kezdte meg CESL megalkotásához vezető munkálatokat, amikor a Bizottság kibocsátotta közleményét az európai szerződési jogról. Ez volt az első nyilvános konzultáció, amely kiterjesztette az addig a jogi akadémikusok körére korlátozódott szerződési joggal kapcsolatos vitákat. Ebben vetette fel a Bizottság a tagállamok jogrendszereinek eltéréseiből fakadó problémákat, mint a belső piac kereskedelmét akadályozó tényezőket, és ezekre kívánt megoldásokat találni a szerződési jog terén. Mindemellett az Eu-

³ VÉKÁS, 2001. 71.

⁴ A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK. A Közösség Lisszaboni programjának végrehajtása: a szabályozási környezet egyszerűsítésére irányuló stratégiáról. COM (2005) 535 végleges. http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=52005DC0535&lg=hu (2012. 11. 20.)

⁵ CZIGLER Dezső Tamás – GYÖNGY Mónika: *A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló Római I. rendelet elfogadásának előzményei és a jogalkotás menete*. In: Palásti Gábor – Vörös Imre: *Európai kollíziós kötelmi jog*. Budapest, KRIM Bt. 2009. 10.

⁶ 2008-tól: AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS 593/2008/EK RENDELETE a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.)

⁷ A TANÁCS 44/2001/EK RENDELETE a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I.)

rópai Parlament is aktívan részt vett a jogterület fejlesztésében. Korábban már két alkalommal (1989 és 1994-ben) is határozatban szólította fel a Bizottságot, hogy kezdjen hozzá egy egységes Európai Magánjogi Törvénykönyv kidolgozását lehetővé tevő munkálatokhoz, és ennek érdekében állítson fel egy olyan, neves tudósokból álló munkabizottságot, amely azután mind rövid-, mind hosszú távú magánjogi jogharmonizációs programot készít. 2001-ig azonban nem történt a Bizottság részéről aktív kezdeményezés, ezzel szemben tudományos megalapozottságú 'magánvállalkozások', mint például az 1982 óta működő, időközben uniós támogatást nyert Lando-bizottság tette közzé az európai szerződési jog általános részét egységesítő mintaszabályokat (Európai Szerződésjogi Alapelvek, azaz Principles of European Contract Law: PECL), amelyek kilenc fejezetbe csoportosítva készültek el.⁸

2010-ben az Európai Parlament Jogi Bizottsága támogatóan nyilatkozott a határon túli ügyletek kötését megkönnyítő szerződési jogi eszközről. Az érdekeltek⁹ erre adott válasza alapján a Bizottság 2003-ban cselekvési tervet adott ki, felvetve az európai szerződési jog minőségének és koherenciájának tökéletesítését, mégpedig egy olyan nem kötelező erejű, közös referenciakeret létrehozásával, amely a közös alapelveket, terminológiát, és mintaszabályokat tartalmazza, és amelyre a szerződési jog területén már meglévő uniós jogszabályok felülvizsgálata és az új jogszabályok előkészítése során támaszkodhatna az Unió. A kiterjedt összehasonlító jogi kutatás eredményeként 2005 és 2009 között a Bizottság által felkért európai szerződési jogi szakértőkből álló egyetemi hálózat¹⁰ munkájának eredménye a közös referenciakeret tervezete (Draft Common Frame of Reference, továbbiakban: DCFR) lett.

A Zöld Könyv

2010 áprilisában a létrehozott szakértői csoport megvalósíthatósági tanulmányt állított össze a Bizottság munkájának megsegítésére. A csoport röviddel ülésézése után publikálta Zöld Könyvét¹¹ a fogyasztók és vállalkozások javára szolgáló európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről.

A Könyv 6+1 lehetséges eszközt vázolt fel a belső piac problémáinak megoldására. Az első három volt a tagállamok jogába legkevésbé beavatkozó eszköz, a szakértői csoport eredményeinek egyszerű közzététele, hivatalos eszköztár a jogalkotó számára, és bizottsági ajánlás a szerződési jogra. Ezek közül az első kettő kapta a legkedvezőbb fogadtatást, a harmadik a legkevésbé támogatást. A szakértői csoport eredményeinek közzététele *hosszabb távon* biztosíthatná a nemzetközi szerződési jogok önkéntes konvergenciáját. A hivatalos eszköztárral kapcsolatban a Bizottság is leszögezi, hogy nem szünteti meg a fennálló problémákat:

„Bármely 'eszköztárnak' az a hátránya, hogy nem járna azonnali, kézzelfogható belső piaci előnyökkel, hiszen a jogi eltéréseket nem szünteti meg. Ezen felül a jogalkotó 'eszköz-

⁸ VÉKÁS, 2001. 29.

⁹ Államok, jogi-, ipari-, fogyasztói szervezetek, vállalkozások, stb.

¹⁰ A Bizottság erről szóló 2010-es közleményében már rögzítette, utalva az Európa Stratégia 2020 célkitűzésére, hogy: „vállalkozások és a fogyasztók számára egyszerűbbé és kevésbé költségessé kell tenni a szerződéskötést más uniós tagállamokban működő partnerekkel, többek között egy nem kötelezően alkalmazandó európai szerződési jog felé tett lépések által.” A BIZOTTSÁG ZÖLD KÖNYVE a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló egységes európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről. Brüsszel, 2010. 7. 1. COM (2010) 348 végleges <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:hu:PDF> (2012. 11. 20.)

¹¹ Uo.

tára' nem garantálhatná, hogy a bíróságok következetesen alkalmazzák és értelmezzék az uniós szerződési jogot.”¹²

A negyedik opció volt a szabadon választható európai szerződési jogi eszközt létrehozó rendelet, amely a tagállamok jogának 2. szabályozási rendszerét jelentené, így két belföldi jog között nyújtana választási lehetőséget. A rendelet átfogó és lehetőség szerint önálló szerződési jogi szabályokat iktatna be a 27 tagállam nemzeti jogrendszereibe. A Bizottság elismeri, hogy ez abban az esetben járható út, ha az új eszköz kellően felhasználó-barát, világos, érthető, a jogbiztonságot kielégítő, magas fogyasztóvédelmi szabályokkal. Előnye a komoly belső-piaci nyereségek létrehozása a nemzeti jogokba való súlyosabb beavatkozás nélkül, hátránya viszont a jogi környezet bonyolítása.

Ez a választási lehetőség megosztotta a válaszadókat. Néhány tagállam és a válaszadók többsége úgy jelzett vissza, hogy támogatnák ezt a megoldást támogatnák, feltéve, hogy megfelel bizonyos feltételeknek, úgy, mint a magas szintű fogyasztóvédelem, világos és felhasználó-barát jelleg, tisztázott kapcsolat a Fogyasztói Jogi Irányelvvel és más uniós jogi eszközökkel, például az Európai Parlament és Tanács 593/2008 EK rendeletével a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (továbbiakban: Róma I).

Felmerült még egy, az európai szerződési jogról szóló irányelv, továbbá egy európai szerződési jog megalkotásáról szóló rendelet. Utóbbi kétségtelenül megfelelné a célnak, ám felvetné a szubsidiaritás-arányosság elvének való megfelelhetőség kérdését. Az európai polgári törvénykönyv létrehozásáról szóló rendelet volt a hetedik, plusz opció a jogi eszköz jellegére vonatkozólag. Ez nem csupán a szerződési jogra terjedne ki, hanem egyéb típusú kötelezettségekre (pl.: a szerződésen kívüli károkozás joga és a jóhiszemű beavatkozás) is, és még a Bizottság szerint is tisztázásra szorul, hogy egy ilyen átfogó jogi eszköz a szubsidiaritás elve alapján mennyire lenne indokolt. Emellett pedig, amint a válaszokból is látható volt, ez a lehetőség semmilyen politikai támogatást sem élvez.

Néhány válaszadó támogatta a 6. opciót, az irányelvet. A legkevesebb támogatást a kötelező rendelet és az európai polgári törvénykönyv kapta, sok válaszadó pedig tartózkodott a véleménynyilvánítástól, tekintve, hogy nem ismertek részleteket a szakértői csoport munkájáról.

A Bizottság által 2011. október 11-én publikált rendelettervezete,¹³ a CESL volt a 4. választási lehetőség. Ez egy eddigiektől eltérő, 'választhatóan kötelező', opcionális szabályrendszer telepítene a tagállamok jogán belül, de azzal párhuzamosan, és a 27 tagállam szerződési jogrendszere mellett, mintegy 28. rezsímként, a meglévő kötetmi szabályok érintetlenül hagyásával épülne be, és a felek kifejezett választásával aktiválódna, ekkor azonban minden mást kizáró, kógens jelleggel.

A Magyar Kormány válasza a Zöld Könyvre

Az érdekelt válaszadók között volt a Magyar Kormány is, amely egyetértését fejezte ki a Bizottságnak a gazdasági válságból való kilábalást célzó elképzeléseivel, de előzetes, statisztikai adatokkal alátámasztott igazolást tart szükségesnek arra a tényre, hogy valóban növelik a tranzakciós költségeket és a vállalkozók terheit a nemzeti jogok közötti eltérések. Vélemé-

¹² A BIZOTTSÁG ZÖLD KÖNYVE a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló egységes európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről. Brüsszel, 2010. 7. 1. COM (2010) 348 végleges <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:hu:PDF> (2012. 11. 20.)

¹³ Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS RENDELETE a közös európai adásvételi jogról. COM(2011)635 végleges (2011/0284 COD).

nye szerint ez nem evidens, és bizonyításra szorul. Kellő adatok és alátámasztottság hiányában a Magyar Kormány idő előttinek tartja az eszköztáron túlmutató, a Zöld Könyvben felsorolt megoldási lehetőségeket, így az opcionális eszközt is.¹⁴

Az opciós közös adásvételi eszköz indokai, felvetődő kérdések, problémák
A javaslat és indoklásának rövid ismertetése

Az Európai Bizottság már az Európa 2020 közleményében a gazdasági válságból való kilábaláshoz célként jelölte meg a versenyképes gazdaság megteremtését, ehhez pedig a kereskedelem, a belső piac élénkítését. A közlemény előrevetíti a CESL személyi és tárgyi hatályát, amikor a 21. századi egységes belső piac 'újraindításának'¹⁵ akadályai között a szabályozás szétaprózottságát, a határokon átnyúló üzleti tevékenységek kapcsán mind a fogyasztók ('polgárok'), mind a vállalkozások által tapasztalt, a 27 eltérő szabályozásból adódó akadályokat jelöli meg.

Ugyanitt jelenik meg az információs és a kommunikációs technológiák, a határon túli kereskedelem egyik fő formája, az *online* adásvétel megnövekedett szerepe a gazdaságban, az egységes hálózat kiépítésének, a fogyasztók és vállalkozók (különösen a kkv-k) számára azonos hozzáférhetőség, és így az egymással összeköttetésben álló piacok kialakítása.¹⁶

A CESL tárgyi hatálya ebből, és a megjelölt célokból következően az áru adásvételére, digitális tartalom szolgáltatására, illetve az ezekhez kapcsolódó szolgáltatásra terjed ki.

A CESL legfőbb céljaként a közös európai adásvételi jog létrehozását jelöli meg, egy olyan, a tagállamok nemzeti jogán belüli második, egységes szerződési jogi szabályrendszer kialakítását, amely a már meglévő nemzeti szerződési joggal párhuzamosan van hatályban, a felek érvényes, kifejezett, elkülönülő és egyértelmű megállapodása alapján, a határon átnyúló ügyletek során áll rendelkezésre. Másodsorban kitűzött cél a belső piac létrehozása és működtetése, valamint a nemzeti jogok eltéréseiből eredő akadályok: különösen kis és középvállalkozásokat (továbbiakban: kkv) rendkívül hátrányosan érintő üzleti többletköltségek, a jogi bonyolultság, a fogyasztóknak a jogaikkal, jogorvoslatokkal kapcsolatos bizalomhiányának felszámolása.

Maga a rendelettervezet három részből áll: magából a rendeletből, az I. mellékletből, amely a közös adásvételi jog szabályait tartalmazza, és a II. mellékletből, amely egy szabványos tájékoztató.

Ez utóbbit a kereskedőnek kell átadnia a vele szerződő fogyasztó számára. A megállapodás csupán azután kötelezi a fogyasztót, amíg meg nem kapja a tájékoztatót a megállapodás visszaigazolásával együtt, és amíg nem nyilvánította ki ezt követően a beleegyezését.

A *személyi hatályt* illetően egy *kettős tagozódás érvényesül* a vállalkozások egymás közti (B2B), és a vállalkozás és fogyasztó közötti (B2C) szerződések elhatárolása szerint. A vállalkozások közül csak azok tartoznak ide, amelyek úgynevezett kis- vagy középvállalatok (kkv.-k). Ez a CESL alkalmazásában a kkv. Olyan kereskedő, amely:

¹⁴ A MAGYAR KORMÁNY VÁLASZAI A BIZOTTSÁGNAK a fogyasztók és a vállalkozások javára szolgáló, európai szerződési jog felé történő előrehaladás szakpolitikai választási lehetőségeiről szóló, COM (2010) 348 végleges Zöld Könyvére. http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/190_hu.pdf (2012. 12. 20.)

¹⁵ A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE EURÓPA 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. Brüsszel, 2010. 3. 3. COM2010 (2020), végleges. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF> (2012. 11. 20.)

¹⁶ A fogyasztók és vállalkozók hozzáférése az online tartalmakhoz és fokozottabb részvételük a piaci működésben" ösztönzi a növekedést és az innovációt." (Európa2020)

– 250 főnél kevesebb személyt alkalmaz, valamint
 – éves forgalma nem haladja meg az 50 millió eurót, vagy pedig éves mérlegfőösszege nem haladja meg a 43 millió eurót, vagy az olyanok esetében, melyek szokásos tartózkodási helye nem eurót alkalmazó, vagy harmadik országban van, úgy az adott tagállam vagy harmadik ország pénznemében ennek megfelelő összeget.¹⁷

Ha valamennyi szerződő fél kereskedő, a közös adásvételi jog hatálya egyedül akkor terjed ki az ügyletre, ha a felek legalább egyike kkv.

A jogalap problémája az összhang kérdése a hasonló tárgyú jogforrásokkal

A Bizottság javaslata mindazonáltal erősen megosztja a véleményeket, mind a szakmai körökben, mind a szabályozás alanyai, a fogyasztók és a gazdálkodó szervezetek (vállalkozók) körében. A javaslatot körülvevő politikai vita alapvetően két lényeges kérdés körül tagolódik:

a.) Alkalmas-e és szükségszerű, az egységes piac szereplői igényeinek megfelelő-e a javaslat?

b.) A közösségi beavatkozás indokoltsága, tekintettel egyrészt a jogalpra, másrészt a szükségesség és arányosság elvére.

Jogi szempontból számos kritika, módosító javaslat és kérdés merült fel a tervezetettel illetően, de ezek közül az opcionális eszköz viszonyát emelném ki a hasonló tárgyú többi nemzetközi egyezményrel, rendelettel, irányelvel.

Feltétlenül kell az opciós eszköz?

Már a szabályozás indítóoka is megkérdőjelezhető, az európai szerződési jogi eszköz ellenzői szerint, nevezetesen, hogy nemzeti szerződési jogok eltérése ténylegesen korlátozza a piac működését. Szerintük a piaci korlátok valójában nem a szerződési jog körébe eső szabályok, hanem az ügyletre alkalmazandó egyéb jogszabályok, illetve jogon kívüli tényezők eltéréseiből erednek. Ennél fogva hiányzik a jogalap az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (EUMSZ) 114. cikkéhez, amelyre a Bizottság a tervezetet alapozta.

E vélemények szerint, még ha meg is lenne az objektív bizonyíték a Bizottság által felhozott problémákra, azokat kizárólag tagállami szinten lehet megoldani, egyrészt a polgári jog és az egyes államok eltérő gazdasági, kulturális hagyományainak összefonódása, másrészt amiatt a tény miatt, hogy lehetetlen olyan közösségi norma megalkotása, amely mind a 27 országnak megfelel. Mindemellett pedig egy ilyen közösségi eszköz aránytalan beavatkozás a nemzeti jogokba, sérti az arányosság és szubszidiaritás elvét, még ez az opcionális eszköz is túl 'erős', és sérti a felek szerződési szabadságát.

Ole Lando koppenhágai professzor, a *Commission on the European Contract Law* létrehozója, aki vezető szerepet vállalt az Európai Szerződésjogi Alapelvek (PECL)¹⁸ kidolgozásában, ellenkező okokból, de szintén nem látja szükségesnek a CESL, vagyis egy új európai adásvételi szabályozás kialakítását. Véleménye¹⁹ szerint ez az *opt-in*²⁰ jellegű eszköz nem alkalmas

¹⁷ Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS RENDELETE a közös európai adásvételi jogról. COM(2011)635 végleges (2011/0284 COD) 7. cikk.

¹⁸ A PECL-t és a Közös Referenciakeret tervezetének (DCFR) átdolgozott kiadását, valamint a gazdálkodó szervezetek fogyasztókkal kötött szerződéseinek (B2C) szabályait alapul véve építették ki a jogalkotók CESL szabályait.

¹⁹ Ole LANDO: Kérdések és megjegyzések az Európai Bizottság Közös Európai Adásvételi Jogra vonatkozó javaslata kapcsán. *Európai és Külföldi Jogi Szemle* 6 (2012) 375-381.

²⁰ Az opt-in szabályozást valósítja meg a CESL felek általi választáshoz kötöttsége, vagyis, ha csak a felek kifejezetten, egyértelműen, a szerződéskötési szándékot tartalmazó nyilatkozattól el különülve nem választják a CESL-t, a

az európai szerződésjog egységesítésére és a jelenlévő problémák megoldására, pontosan azért, mert választást enged a feleknek, így gyakorlati érvényesülése bizonytalan. Attól tart, hogy a CESL is arra a sorsra juthat, legalábbis a B2B szerződéseket illetően, mint az UPICC (UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts*) és a PECL, továbbá az Egyesült Királyságban az ULIS és az ULFIS (Egységes Kereskedelmi Törvény, 1964.), melyeket a gazdálkodó szervezetek kevésbé alkalmaznak egymás közötti viszonyaikra. Egyetlen járható útnak a kötelező érvényű, a nemzeti szabályokat kiváltó, egységes szerződési jogi kódexet tartja, vagy legalábbis, a CESL-nek *opt-out* modellkénti bevezetését, ahol főszabályként a CESL érvényesülne, kivéve, ha a felek valamely nemzeti jog alkalmazására hivatkozással kizárják. Ezen kívül megkérdőjelezi a CESL azon megoldását, hogy hatálya az olyan B2B szerződésekre korlátozott, ahol legalább az egyik fél kvv., szükségtelennek találja a CESL alkalmazásának kvv.-kre korlátozását. Álláspontja szerint főszabályként kellene alkalmazni a CESL-t úgy, hogy a felek kiköthetnék más jog alkalmazását is. (*opt-out* modell). Megjegyzi továbbá, hogy a CESL újításai nem kellő súlyúak ahhoz, hogy az legyen az első számú joganyag a Bécsi Vételi Egyezményrel szemben a B2B szerződéseket illetően.

A CESL kiválasztott és kétséges jogalapja

A Bizottság az EUMSZ 114. cikkére alapítja az opcionális eszköz létrehozatalát: „Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően elfogadja azokat a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítésére vonatkozó intézkedéseket, amelyek tárgya a belső piac megteremtése és működése.”²¹ A javaslat megjelöli még a 114. cikk (3) bekezdését a fogyasztóvédelemmel összefüggésben, miszerint saját kötelező szabályainak megalkotása révén olyan magas szintű fogyasztóvédelmet biztosítana, amely fenntartja, vagy növeli a meglévő uniós fogyasztóvédelmi jog által biztosított védelmi szintet.²²

Több jogi szervezet és a Bíróság eddigi gyakorlata²³ alapján ez a hivatkozás többek szerint megkérdőjelezhető.

E kritikus vélemények szerint az Unió jogi eszközeinek legális alapjára vonatkozóan az Egyesült Királyság kontra Európa Tanács ügy adhat eligazítást. Ebben az ügyben a Bíróság a Tanácsnak az európai szövetkezetek státútumáról szóló, 1435/2003/EK rendeletével kapcsolatban arra mutatott rá, hogy a 114. cikk nem lett volna megfelelő alap a jogforrásnak, mert: „[...] a megtámadott rendelet, amely változatlanul hagyja a hatályban lévő különböző nemzeti jogokat, nem tekinthető úgy, hogy a tagállamok [...] jogának a közelítésé-

kereskedő általános szerződési feltételeiben megtalálható jogválasztási szabályok (valamely nemzeti jog) lépnek életbe. (CESL, rendeleti rész, 3. és 8. cikk).

²¹ Az EURÓPAI UNIÓRÓL SZÓLÓ SZERZŐDÉS ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ MŰKÖDÉSÉRŐL SZÓLÓ SZERZŐDÉS egységes szerkezetbe foglalt változata és az Európai Unió Alapjogi Chartája. Lisszabon, 2007. 12. 13. http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190huc_002.pdf (2012. 12. 28.)

²² EUMSZ 114.cikk 3. bekezdés: A Bizottság az (1) bekezdésben előirányzott, az egészségügyre, a biztonságra, a környezetvédelemre és a fogyasztóvédelemre vonatkozó javaslataiban a védelem magas szintjét veszi alapul, különös figyelemmel a tudományos tényeken alapuló új fejleményekre. Az Európai Parlament és a Tanács saját hatáskörén belül szintén törekszik e célkitűzés megvalósítására.

²³ C-436/03. sz. ügy Európai Parlament kontra Európai Unió Tanácsa- a jogalap megválasztása, nagytanács ítélete, 2006. május, C-66/04. sz. ügy Nagy Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága kontra Európai Parlament és Tanács.

re irányul, hanem a nemzeti jogban létező szövetkezeti forma fölötti [...mások] forma létrehozását célozza.”²⁴

Vagyis nem harmonizáció, hanem egy új intézményi forma létrehozása történt, márpedig az EUMSZ 114. cikk, mint jogalap a tagállamok jogszabályinak közelítésére, harmonizálására irányuló intézkedés megtételére hatalmazza fel az Uniót.

A Bíróság ugyanebben az ítéletében mondta ki elvi éлле, hogy: „Az aktus elfogadásához szükséges megfelelő jogalapot az aktus tartalma és fő tárgya alapján kell meghatározni”.²⁵

Ugyanitt mondta ki továbbá, hogy egy aktusnak a 114. cikkre történő alapításához szükséges, hogy a nemzeti jogszabályok közelítését eredményezze, és azoknak az akadályoknak a kiküszöbölésére kell irányulnia, amelyek a nemzeti szabályozások eltérő voltából és/vagy korlátozott területi hatályából adódóan gátolják a Szerződés céljainak megvalósítását.²⁶

Vagyis a 114. cikkben alapuló harmonizációs intézkedés akkor megalapozott, ha a nemzeti jogok eltérése közvetlenül akadályozza a belső piacot, azaz, objektíve igazolható és tényleges az akadály. A bíróság gyakorlata szerint a nemzeti jogok eltérése önmagában nem tekinthető ilyennek. Másfelől, bár a rendelettervezet preambuluma (9) bekezdése a nemzeti szerződési jogok közelítéséről ír, pedig az opcionális eszköz valójában nem ezt teszi, hanem a meglévő nemzeti szabályok módosítása nélkül vezet be egy másik, párhuzamos jogrendet.

Ennek alapján nem a 114. cikk, hanem az EUMSZ 352. cikke tűnik megfelelő jogalappal, ugyanis: „Ha a Szerződésekben meghatározott politikák keretében az Unió fellépése bizonyul szükségesnek, ahhoz, hogy a Szerződésekben foglalt célkitűzések valamelyike megvalósuljon, és a Szerződések nem biztosítják a szükséges hatáskört, a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlament egyetértését követően, egyhangúlag elfogadja a megfelelő rendelkezéseket.”

Ez azt jelenti, hogy az Unió célját a tagállami jogok közelítése nélkül elérni kívánó aktusok, mint az opcionális eszközt bevezető rendelet is, e cikk hatálya alá esnek.

Azonban a 352. cikkre való hivatkozás több hátránnyal jár, mivel maga után vonja az Európai Unióról Szóló Szerződés 5. cikke (3) bekezdése szerinti eljárást, ahol a nemzeti parlamentek egyhangú szavazata szükséges a javaslat elfogadásához, és ebben az esetben kétséges, hogy a CESL elfogadásához ez meglenne.²⁷

Végző soron van olyan álláspont is, amely szerint a 114. cikk, mint elfogadható jogalap ellen, a fenti jogeseti indoklásban hozott érvek nem analogizálhatók az opcionális eszközre, mivel a szövetkezeti státútum más természetű intézmény és a szabályozás célja is eltérő. Tulajdonképpen nincs egyértelmű precedens arra sem, hogy a Bizottság által hivatkozott jogalap nem alkalmazható.

Ami a szubszidiaritás és arányosság elvét illeti, a rendelettervezet megfelel ezeknek az alapelveknek, éppen azért, mert nem a szerződési jog átfogó harmonizálására törekszik, hanem a felek által szabadon választható rendszert hoznak létre, amely nem szünteti meg a polgári jogi szabályozás Európára jellemző sokszínűségét, nem jelent aránytalan beavatko-

²⁴ C-436/03. sz. ügy Európai Parlament kontra Európai Unió Tanácsa- a jogalap megválasztása, nagytanács ítélete, 2006. május, 44. bekezdés.

²⁵ Uo. 35. bekezdés.

²⁶ Uo. 31. bekezdés.

²⁷ EUMSZ 352. cikk (2) bekezdés: (2) A szubszidiaritás elve érvényesülésének ellenőrzésére szolgáló, az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikke (3) bekezdésében említett eljárás keretében a Bizottság köteles felhívni a nemzeti parlamentek figyelmét azokra a javaslatokra, amelyek e cikkben alapulnak.

zást a tagállami jogokba. A javaslat megfelel a szubszidiaritás elvének, mert célja határon átnyúló dimenzióval rendelkezik – egységes szerződési jogi szabályok elérhetővé tétele, amellyel hozzájárul a belső piac megfelelő működéséhez – és ezt a tagállamok a nemzeti szinten elfogadott, nem összehangolt intézkedésekkel nem tudják kielégítően megvalósítani saját nemzeti rendszereik keretében.

A javaslat megfelel az arányosság elvének, mert hatálya azokra a kérdésekre korlátozódik, amelyek problémákat jelentenek a határon átnyúló ügyletekben, és nem terjed ki azokra a tényezőkre, amelyek a nemzeti jogok útján kezelhetők a legjobban. Ennek megfelelően a javaslat olyan határon átnyúló helyzetekre terjed ki, ahol felmerül az ügyleti többletköltségek és a jogi bonyolultság problémája.²⁸

A javaslat kidolgozása során a Bizottság az Európai Unió működéséről szóló szerződéshez (továbbiakban: EUMSZ) csatolt, a 2. szubszidiaritás és az arányosság elvének alkalmazásáról szóló jegyzőkönyv cikkei, különösen a 2. és 5. cikkek²⁹ szerint járt el, amikor konzultációt indított, és a beérkezett 320 válasz alapján azokra a kérdésekre korlátozta a személyi-, a tárgyi-, és a területi hatályt. A válaszok alapján a valódi problémákat ezek a kérdések jelentik a határokon átnyúló ügyletekben. Így, ahol felmerül az ügyleti többletköltségek, a jogi bonyolultság problémája, és nem terjed ki azokra a tényezőkre, amelyek a nemzeti jogok útján kezelhetők a legjobban.³⁰

A CESL viszonya a hasonló magánjogi tárgyú jogforrásokkal: lényeges pontok

A CESL Preambuluma már az elején megkísérli tisztázni a javaslat által érintett területeken meglévő hasonló tárgyú magánjogi szabályokra, különösen a Róma I. rendelettel, és az Áruk Nemzetközi Adásvételi Szerződéseiről szóló Bécsi Vételi Egyezményrel (továbbiakban: a Bécsi Egyezmény) való kapcsolatát.

A javaslat egyértelműen és szükséztlenül rendezi viszonyát a Bécsi Egyezményrel. Eszerint, amennyiben adott szerződésre a Bécsi Egyezményt kellene alkalmazni, a közös európai adásvételi jogra vonatkozó választásnak tartalmaznia kell a szerződő feleknek az egyezmény kizárására vonatkozó megállapodását a CESL javára. Viszont, minden olyan esetben, amikor a felek nem választottak más jogot, a Bécsi Egyezmény érvényesül. Felmerült a kérdés, hogy miért kellett egy új adásvételt szabályozó jogi eszköz, ha a Bécsi Egyezmény elsődlegesen érvényesül, és mellőzésére csak abban az esetben kerülhet sor, ha a felek kifejezetten kizárják?

A javaslat indoklása szerint az Egyezmény hatálya nem terjed ki több fontos kérdésre, például az akarathibákra, továbbá nem minden tagállam ratifikálta, és ez azt eredményezte, hogy nincs olyan egységes mechanizmus, amely biztosítaná egységes értelmezését. Az Európai Bíróság jogértelmezése a rendelet tekintetében ezt a hiányosságot pótolná.

Problematiszabb a CESL viszonya a Róma I. és a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, az Európai Parlament és Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) (továbbiakban: Róma II. rendelet), rendelettel, bár a preambulumban a

²⁸ Javaslat az EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS RENDELETE COM(2011)635 végleges (2011/0284 COD) a közös európai adásvételi jogról Indoklás 3. pont A javaslat jogi elemei.

²⁹ Az Európai Unióról szóló szerződés, és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Az Európai Unió Alapjogi chartája, Jegyzőkönyvek, 2. jegyzőkönyv a szubszidiaritás és arányosság elvének alkalmazásáról http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190huc_002.pdf (2012. 10. 15.)

³⁰ Így a személyi hatály: vállalkozások egymás között, akik közül az egyik legalább kkv, valamint a vállalkozások és fogyasztók közötti kapcsolatok, azaz a B2B és B2C ügyletek (CESL Preambulum).

rendelettervezet feltünteti, hogy mindkettőt változatlanul alkalmazni kell, mivel a CESL nem minősül az alkalmazandó külföldi jog választásának, azzal nem összetévesztendő, mert a CESL választására a nemzeti jogon belül kerülne sor.

Ebből következik, hogy a CESL alkalmazásáról szóló megállapodás létezésére, érvényességére vonatkozó szabályokra nem alkalmazhatóak a kollíziós szabályok által kijelölt jogválasztást szabályozó rendelkezések, mint a Róma I. 3., 10., vagy 11. cikkei. A Bizottság álláspontja szerint a jogválasztás és a CESL alkalmazásáról szóló megállapodás egymástól független kérdések, előbbi logikailag megelőzi az utóbbit. A CESL a hatálya alá eső kérdésekben kizorítja a kollíziós jogi jogforrásokat, vagyis még kiegészítő jelleggel sem hívható fel más uniós vagy nemzeti jogforrás. Így a tagállami kógens és imperatív rendelkezések sem érvényesülhetnek, bár ezt a CESL *explicite* nem mondja ki, viszont aláásná a tervezett jogegységesítést, ha ezek is érvényesülnének. A közérdek szempontjából döntő fontosságú imperatív normák kizárásával azonban lehet, hogy tagállami jogpolitikai elvek sérülnek, azon kívül a gyengébb felet (fogyasztót) védő szabályok kiesését az uniós jogalkotónak pótolnia kell.³¹

Ugyanis nem érvényesülhet a Róma I. 6. cikk 2. bekezdésének fogyasztókat védő szabályozása, miszerint az alkalmazandó jog kiválasztásakor a fogyasztó tartózkodási helye szerinti jog az irányadó. Ez akkor is így van, ha ettől eltérő állami jogot választottak, de a fogyasztó tagállamának rendelkezései magasabb szintű védelmet nyújtanak, mert akkor utóbbi kell alkalmazni a fogyasztó védelmében. A Róma I. e cikkének alkalmazása a CESL-el együtt értelmetlenné tenné, erodálná a közös adásvételi jogot. Ezért a *lex specialis derogat legi generali* elve, a CESL teleológiai értelmezése, miszerint a szabályozás célja, hogy a felek szerződésére csak egyféle jogot kelljen alkalmazni, valamint a Róma I. (40) Preambulum bekezdése³² alapján a CESL javára dől el a kérdés. Ezenkívül a Róma I. rendeletben még egy bekezdés kiemelhető ebben a tárgykörben. Bár úgy tűnik, a CESL nem rendezi kielégítően a két jogforrás viszonyát, érdekes módon maga a Róma I. rendelet 14. preambulum-pontja, mintegy a jövőbe tekintve számolt egy majdani, közösségi hatáskör alatt elfogadott, anyagi szerződési jogi szabályokat tartalmazó jogforrással: „Ha a közösség egy megfelelő jogi eszközben az anyagi szerződési jogra vonatkozó szabályokat fogadna el, az általános feltételeket is ideértve, ez a jogi eszköz lehetővé teheti a felek számára, hogy e szabályok alkalmazását válasszák.”³³

A CESL viszonya tehát a Róma I. rendelettel dogmatikailag nem tisztázott, az különböző értelmezésekkel, a két jogforrás rendelkezéseinek összevetésével dönthető el, és még akkor is maradnak homályos pontok és ellentmondások.

A fentiekén kívül hiányosságként jelentkezik, hogy a CESL nem foglalkozik a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelettel (röviden: a Brüsszel I. rendelet) való kapcsolattal, pedig annak több, a fogyasztói szerződésekre vonatkozó joghatóságról, illetve a jog-

³¹ A Bizottság álláspontja szerint a CESL a szabályozott fogyasztói szerződések olyan átfogó, kógens, és magas szintű védelmét adja majd, hogy nem lesz többé szükség a fogyasztóvédelmi jog kötelező fogyasztóvédelmi rendelkezéseinek a Róma I. 6.cikk szerinti megállapítására. (CESL Indoklás).

³² E szerint a Róma I. rendelet nem sértheti azon egyéb jogszabályok alkalmazását, amelyek a belső piac megfelelő működésének elősegítését szolgáló rendelkezéseket határoznak meg, és nem alkalmazhatóak a Róma I. által kijelölt joggal együtt. (Róma I. 40. Preambulum-bekezdés)

³³ Az Európai Parlament és Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról 14. preambulum-bekezdés.

hatóságról való megállapodást tartalmazó cikkét (15-17., 23. cikk) is adaptálni kellene a rendelettervezethez.

A Róma II. esetében a szerződéskötést megelőzően keletkező kárigényekre alkalmazandó jog meghatározása jelenti a nehézséget.

Összegzés

Végső soron megállapítható, hogy az európai uniós jogalkotás, különösen a szerződési jog terén, új fordulatot vett, alkalmazkodva a gazdasági és a társadalmi környezet megváltozásához, az eddigi szabályozási gyakorlattól eltérő jogi eszközöket, határozottabb szabályozási módszereket rendel.³⁴

A rendelettervezet már tükrözi azt a felismerést, hogy az infó-kommunikációs eszközöknek, az e-kereskedelemnek felbecsülhetetlen szerepe van az adásvételi viszonyokban, és mindenképpen szükséges ezt az alakuló jogterületet is valamelyest bevonni a szabályzásba.

A rendelettervezet alanyait illetően figyelemre méltó, hogy a kötelmi viszonyok mellérendeltségi szemlélete ellenére az uniós jogalkotó jelentős hangsúlyt fektetett a gyengébb pozícióban lévő fél (fogyasztó) érdekeinek védelmére. (tájékoztatási kötelezettség, szabvány-tájékoztató, magas szintű fogyasztóvédelem)

Új dogmatikai megoldás az opcionális jogi eszköz, mely úgy tesz lehetővé kógens szabályozást, hogy annak alkalmazását a felek választására bízza. A CESL rendelettervezet hatékonyságában sokan ezért is kételkednek.

Ugyanakkor a fent vizsgált kérdésekkel kapcsolatban megállapítható, hogy a CESL és a hasonló tárgyú jogforrások, különösen a Róma I.-el való viszonya aligha egyértelmű, és mihamarabbi rendezésre szorul. Bár a Róma I. preambulumban már előre igyekszik rendezni kapcsolatát egy későbbi anyagi szerződési jogi szabályokat tartalmazó eszközzel, az következik belőle, hogy ez a későbbi szabályozás a nemzeti jogokkal azonos tekintet alá esik az alkalmazandó jog szempontjából. Ez viszont ellentmond annak a CESL kikötésnek, hogy alkalmazása nem minősül a nemzetközi magánjog szerinti választásnak.³⁵ Bonyodalmat okozhat még a CESL és a Róma I. 21.³⁶ cikkével (eljáró ország közrendje) összeférhetősége is.

Bár a CESL igyekszik rendezni a Róma I. 6. cikkének háttérbeszorulása miatt a fogyasztók részére a megfelelő, magas szintű védelmet, amelynél elvileg nem lehet magasabb az országai szerinti jog, a gyakorlatban több állam saját fogyasztóvédelmi rendszere fejlettebb szintű a rendelettervezeténél.³⁷ A tárgyalat nehézség mindenestre nem legyőzhetetlen, valószínű megoldás az említett rendeletek és a CESL felülvizsgálata, összevetésük, esetleg a Róma I. kiegészítése.

A tervezet még nem lépett hatályba, még folynak a politikai tárgyalások, több módosító javaslat született, például az Európai Jogi Intézet Állásfoglalása, amely lecsökkentené az EUMSZ 186. cikket, viszont több formai és tartalmi javítást iktatna be, többek közt a 'fo-

³⁴ Innovatív és hasznos megoldás a piaci szereplők és a szabályozás lehetséges alanyaitól való véleménykérés a konzultációk során, és azután is. Erre a Bizottság honlapján biztosít külön lehetőséget. A folyamatot és a részvételi érdeklődést jelzi, hogy 2003-ban a Róma I. rendelet alakításával kapcsolatban még csak 80, 2010-ben már 320 válasz érkezett be a bizottsághoz.

³⁵ A CESL preambuluma külön kiemeli, hogy nem szabad összetéveszteni a Róma I. szerinti alkalmazandó jog választásával. A Róma I. preambuluma 14. bekezdéséről van itt szó.

³⁶ Róma I. 21. cikk: „az e rendelet által meghatározott jog valamely rendelkezésének alkalmazása csak akkor tagadható meg, ha az alkalmazás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen az eljáró bíróság jogának közrendjével.”

³⁷ Például Franciaország, Belgium.

gyasztó-vállalkozó' terminológiának 'vevő-eladó' cserélését, és a jogorvoslati rendszer pontosítását. Egy biztos, és ezt maga a Bizottság is elismerte Zöld Könyvében: az opcionális eszköz, ha hatályba lép, valószínűleg 'felforgatja' a már eddig is igen bonyolult nemzetközi magánjogi rendszert.

GABRIELLA VINCZE

Making of a New European Regulation: the Beginning
of the European Sale Law

(Summary)

The target of this study is representing the processes of renewals in the domain of international private law, especially in the field of the international sales law, through the Commission's new proposal, which had been published in October 2011, namely 'the Proposal of the Common European Sales Law' (CESL).

The innovations and new goals of the European legislation are showed very well in this 'opt-in' instrument, which offers a single set of rules for cross-border contracts in all 27 EU countries.

However, the European Parliament Committee backs the CESL, there are a lot of question and conservation about the new instrument and its further impacts on the existing international regulations. This study focuses on the circumstances which have led to the birth of this proposition.